

MAMLAKATIMIZNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH UCHUN OLIV TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT RESURLARI, VIRTUAL KUTUBXONA VA AXBOROT BAZASINI YARATISH TAHLILI

Muhammadiyev Shohboz Bo`ron o`g`li

Osiyo Xalqaro universiteti magistranti

Annotatsiya: Maqolada mamlakatimizning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun oliy ta'lim muassasalarida raqamli (elektron) kutubxonalar axborotni yaratish, qidirish va undan foydalanish uchun elektron resurslar va tegishli texnik imkoniyatlar yaratish lozimligi qayd etiladi. Shu ma'noda ular har qanday turdagi (matn, tasvirlar, tovushlar; statik yoki dinamik tasvirlar) va taqsimlangan tarmoqlarda mavjud bo'lgan raqamli ma'lumotlar bilan shug'ullanadigan axborotni saqlash va qidirish tizimlarining davomi va kengaytmasi hisoblanishi xususida so`z yuritiladi.

Kalit so`zlar: kutubxona, electron, raqobat, taqdimot, resurs, axborot.

Аннотация: Для обеспечения конкурентоспособности нашей страны цифровым (электронным) библиотекам вузов необходимо создание электронных ресурсов и соответствующих технических возможностей для создания, поиска и использования информации. В этом смысле они являются продолжением и расширением систем хранения и поиска информации, работающих с цифровыми данными любого типа (текст, изображения, звуки; статические или динамические изображения) и доступных в распределенных сетях.

Ключевые слова: библиотека, электронная, конкурс, презентация, ресурс, информация.

Abstract: In order to ensure the competitiveness of our country, digital (electronic) libraries in higher education institutions need to create electronic resources and appropriate technical capabilities for creating, searching and using information. In this sense, it is said that they are a continuation and extension of information storage and retrieval systems that deal with digital data of any type (text, images, sounds; static or dynamic images) and available in distributed networks.

Key words: library, electronic, competition, presentation, resource, information.

Raqamli kutubxonalar tarkibiga ma'lumotlar, ma'lumotlarning turli jihatlarini tavsiflovchi metama'lumotlar (masalan, taqdimot turi, yaratuvchisi, egasi, qayta ishlab chiqarish huquqlari) va boshqa ma'lumotlarga yoki metama'lumotlarga, ichki yoki tashqi xarakterga ega bo'lgan havolalar yoki munosabatlardan iborat metama'lumotlar kiradi.

Hozirgi vaqtda axborot texnologiyalari axborot va yangi bilimlarni olish, to'plash va tarqatish jarayonlarida katta rol o'ynaydi va kutubxonalar rivojlanishining eng muhim vositalaridan biridir. Axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi bilan kutubxonalar dunyosi butunlay o'zgardi [5]. Ba'zi kutubxonalarda bepul Internet mavjud. Kitob va davriy nashrlarning har xil turdagi ma'lumotlar bazasi (MB) sotib olinadi va foydalanuvchiga taqdim etiladi, o'z elektron resurslari, elektron kataloglari yaratiladi. Shu tariqa kutubxonalar bugungi kun talabiga moslashib, o'z mablag'larini taqdim etish orqali bugungi kitobxonni jalb etish, unga foydali bo'lishni o'rganmoqda.

Axborot texnologiyalari asosida kutubxonalarda yangi xizmat va xizmatlar rivojlanmoqda, yangi kutubxona muhiti yaratilmoqda, kutubxonaga bugungi kunda talab qilinadigan mutaxassislar ro'yxati kengaymoqda, kutubxonachidan dasturchi, menejer, marketolog, dizaynergacha. . Shuning uchun ham axborot texnologiyalarini o'rganish va ommaviy kutubxonalar amaliyotiga joriy etish zamonaviy kutubxona faoliyatining dolzarb yo'nalishlaridan biridir.

Hujjatlarga kirishni ta'minlashda kutubxonalarning istiqbolli vazifalaridan biri to'liq matnli ma'lumotlar bazalarini shakllantirishdir.

Ma'lumotlar bazasi (MB) - amaliy dasturlardan mustaqil ravishda ma'lumotlarni tavsiflash, saqlash va manipulyatsiya qilishning umumiy tamoyillarini ta'minlovchi ma'lum qoidalarga muvofiq tashkil etilgan ma'lumotlar to'plami[1].

Ma'lumotlar bazasining asosiy xususiyati - bu butun massivda bitta "kirish nuqtasi" bilan yozuvning istalgan maydonlari va joylari bo'yicha ma'lumot va boshqa harakatlarni izlash qobiliyatidir.

Davriy nashrlar, jurnallar, gazetalar, kitoblardagi maqolalarning katta matnli ma'lumotlar bazalari "elektron kutubxona" atamasining paydo bo'lishiga olib keldi.

Elektron kutubxona - bu navigatsiya va qidiruv vositalari bilan jihozlangan turli xil elektron hujjatlarning buyurtma qilingan to'plami. To'plamlar bibliografik, mavhum yoki to'liq

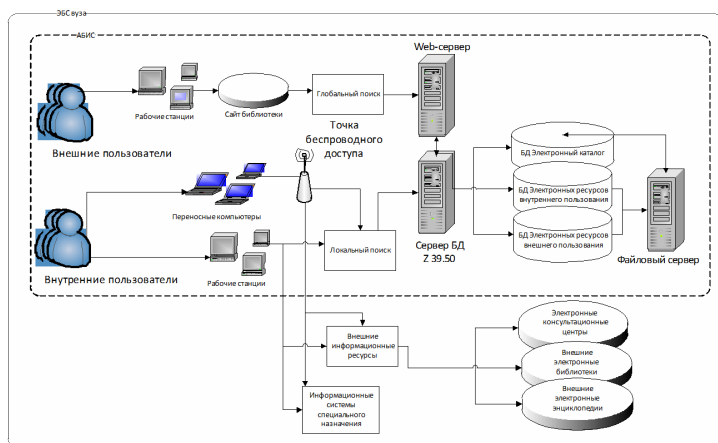

matnli raqamlashtirilgan ma'lumotlar, topilgan ma'lumotlarni qidirish yoki jo'natish uchun elektron buyurtma shakli (an'anaviy yoki elektron pochta orqali, aksariyat hollarda haq evaziga), ba'zan to'liq matnli ma'lumotlarga ega boshqa Internet-resurslarga havolalarni o'z ichiga oladi. yoki nashriyotlarga [4]. Raqamli kutubxonalarni ikkita asosiy toifaga bo'lish mumkin: matnlarning bepul raqamli to'plamlari va tijorat to'liq matnli ma'lumotlar bazalari. Elektron kutubxonaning asosini elektron kataloglar (EK) tashkil etadi, elektron kutubxonaning shakllanishi ularni yaratishdan boshlanadi.

Elektron katalog - qog'ozdagi katalogdan farqli o'laroq, ma'lumotlarni qidirish mezonlarining kengaytirilgan ro'yxatini taqdim etadi. Masalan, an'anaviy klassik katalogda o'quvchi faqat alifbo tartibida mualliflar (alifbo katalogi) yoki kerakli adabiyotlar mavzusi (tizimli katalog) bo'yicha qidirishi mumkin. Elektron katalogda asosiy mezonlarga qo'shimcha ravishda o'quvchi qo'shimcha mezonlarni ko'rsatishi mumkin. Qidiruv filtrida nashr turi va yilini ko'rsatib, u ushbu ma'lumotni osongina olishi mumkin. Qoida tariqasida,

foydalanuvchi turi - elektron katalog bilan bog'lanish muammosiz amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim muassasasining zamonaviy elektron kutubxonasi faqat qog'oz kataloglar bilan cheklanib qolmaydi, balki elektron kataloglarni boshqarish va universitet kutubxonasini kompleks

avtomatlashtirish muammolarini hal qilishi kerak.

“Kutubxona” ma'lumotlar bazasi kitobxonlarga kitoblar berish va kitobxonlardan kutubxonaga kitoblarni qabul qilishni ishlab chiqaradi. Kutubxonada tematik kataloglar yuritiladi. Mavzular katalogi bitta bilim sohasiga tegishli mavzular ro'yxatini ko'rsatadi.

“Kutubxona” ma'lumotlar bazasini loyihalashtirish zarur, unda kitoblarni chiqarish va kutubxonaga qaytarish to'g'risidagi ma'lumotlarni saqlashni ta'minlash kerak.

Ma'lumotlar bazasi quyidagi ma'lumotlarni saqlashi kerak:

- Kitoblar haqida (kitobning kodi, uning nomi, birinchi muallifi, nashriyoti, nashr etilgan joyi, chop etilgan yili, sahifalar soni);

- Nusxalar haqida (kitob kodi, nusxalar soni, inventar raqami, chiqarilgan sana, qaytarilgan sana, kitob tegishli bo'lgan mavzu kodi);
- O'quvchilar haqida (o'quvchi kartasining raqami, o'quvchining to'liq ismi, tug'ilgan sanasi, telefon raqami);
- Mavzular kodlari va mavzular nomlari (mavzu kodi, mavzu nomi) haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan tematik kataloglar haqida.

Ma'lumotlar bazasini loyihalashda quyidagilarga e'tibor bering:

- o'quvchi bir vaqtning o'zida bir nechta kitoblar bilan ishlaydi. Kitob bilan bir nechta kitobxonlar ishlaydi;
- Kitob kutubxonada bir necha nusxada mavjud. Bir misol bitta kitobga mos keladi;
- har bir kitob mavzuli katalogda bo'lishi kerak. Har bir tematik katalogda kitob haqida ma'lumotlar mavjud.

Xulosa

Universitet kutubxonalari so'nggi o'n yilliklarda kutubxonalar ichida ham, ularning atrofidagi dunyoda ham juda tez islohot va o'zgarishlar sur'atida rivojlandi. Akademik jamoalarning yangi ilmiy va ta'lim ehtiyojlariga javoban yangi kutubxona xizmatlarining butun majmuasi, noan'anaviy formatlarda qor ko'chkisi kabi o'sib borayotgan axborot resurslaridan foydalanishni tashkil etadi. Internetning professional kutubxona faoliyatining barcha sohalariga kirib bordi. Bu o'zgarishlar barchasi nafaqat belgilari, balki universitet kutubxonalarining kontseptual yo'nalishining ifodasidir. Shunday qilib mamlakatimizning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun oliy ta'lim muassasalari axborot resurslari, virtual kutubxona va axborot bazasini yaratish yangi paradigmalar va axborot jamiyatining qadriyatlariga o'tmoqda.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Горный Е., Вигурский К. Развитие электронных библиотек: мировой и российский опыт, проблемы, перспективы / под ред. И. Семенова. - М.: Гендальф, 2002. - 279 с.
2. Абросимов А.Г., Зуев Д.С., Принцип построения программного обеспечения электронной коллекции периодической печати //Актуальные проблемы современной науки: Труды 3-го Международного форума (8-й Международной конференции молодых учёных и студентов). Естественные науки. Ч 1, 2:

3. Математика. Математическое моделирование, Самара: Изд-во СамГТУ, 2007. – с. 78–83
4. Требования к обеспеченности учебных заведений профессионального образования, применяемые для оценки соответствующих учебных заведений при их лицензировании, аттестации и аккредитации: письмо заместителя Министра образования от 15.10 1999. Бочаров, Б. П. Автоматизированная картотека книгообеспеченности / Б.П. Бочаров // Библиотеки учебных заведений.-2002№ 2. С. 41-63.
5. Материалы ALEE Software Co. Ltd Шрайберг Я.Л., Воройский Ф.С. Автоматизированные библиотечно-информационные системы России: состояние, выбор, внедрение и развитие. - М.: Либерия, 1996.- 271с.
6. Замятин, А. М. Модель электронной библиотечной системы вуза / А. М. Замятин. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2011. — № 4 (27). — Т. 1. — С. 89-91. — URL: <https://moluch.ru/archive/27/3012/> (дата обращения: 23.08.2023).